

Žale

Igo Gruden

Pokojnim in nam živim tvoje Žale
Ljubezni so stvariteljske svetišče;
Enkrät tvoj duh od tam si pot poišče
Čez morje senc do večnostne obale.

Napuh zavistni, slavospevi hvale
In vse, kar v nas je, bo prahu prgišče;
Kdor tvoje Žale in naš grob obišče,
Uteho bodo mu v lepoti dale.

Jezivcem, mojster, duše ne obtêži!
Odpri še njim srce, saj vsem zavetje
Želiš poslednje v svoji smrtni veži.

Enkrät nad vsakim tam se zgrne cvetje,
Tegoba se v spomin za njim razneži,
Umrlih sen je lepših dni spočetje.

Kruh svetega Antona

Ferdo Godina

Golobov Ivan je iskal cekar. Iskal ga je na peči, v shrambi, v sobi pod posteljami, dokler ga ni našla njegova hči Aga. Prav, ko je Ivan stopil iz prikletih na podstenje, je Aga šla od svinjskih hlevov z dvignjeno glavo, kakor bi bila ustvarjena za to, da zapoveduje vsem: deci, možu in očetu. Bila je najmočnejša in največja pri hiši.

„Kaj delate vse jutro? Spravite se že od doma!“ je govorila oblastno. Stopila je v škripajoči sneg in si brisala velike škornje.

„Cekarja, cekarja ni“, se je Ivan jezil sam na sebe, da bi hčere preveč ne razdražil.

Aga je spotoma vrgla oči v pojeto, ne da bi obrnila tja tudi glavo. Na stopi je ležal cekar. Prijela ga je in ga vrgla očetu pod noge.

„Vi ga ne bi videli, če bi vam na nosu visel.“

Ivan je pobral cekar, zadovoljno nekaj brundal, potem se pa le odtrgal od doma. Hrup Golobovih otrok in zapovedujoči glas Age sta vstajala za njim. Šel je po vasi in stresal z glavo, kakor bi se branil neprijetne misli. Cekar, ki je od časa do časa zadel ob zamrzli sneg, je nesel v roki, zvonil je z njim in cepetal

med hišami. Oblečen je bil v suknjič, ki je bil ves pokrpan. Povsod se ga je držal puh belega perja, kakor da bi Ivan oblečen prespal noč v slabi postelji.

Zunaj vasi je Ivana zajel mrzel sever. Ščipal ga je v ušesa in v zgubano, usahlo lice. Zanemarjeni brki so mu ledeneli. Zadaj, kjer je imel raztrgan čevljev, se mu je pri vsakem koraku izmikala od potu zlepljena krpa ter udarjala za njim po zmrzli, skliski poti: caf, caf, caf.

Golobov Ivan je šel po kruh svetega Antona. Čez nekaj dni bo božič, sveti dan in vsako leto so za te praznike siromaki bukovniške fare dobivali Antonov kruh. V farni bukovniški cerkvi je bil stranski oltar svetega Antona Padovanskega. Poleg oltarja je bil nabiralnik, kakor je to navada. Tu se je vse leto nabiral denar, ki so ga farani darovali za siromake. Ta denar je o božiču dvigal upokojeni plebanuš Brnkič in kupil zanj meso. Meso je delil po številu članov pri hiši. Golobov Ivan je dobil za osem glav en kilogram in pol mesa in dve štruci belega pekovskega kruha.

Siromaki bukovniške fare so se tega navadili. Kaj se človek ne bi navadil, če lahko gre po kruh in meso brez denarja, pa čeprav samo enkrat na leto.

Ivan je stresal z glavo in stresal. Šel je med sneženimi polji proti Bukovnici. Pred njim in za njim je šlo nekaj ljudi; vsi so rinili po kruh svetega Antona. Čim več je bilo glav pri hiši, tem večje cekarje so imeli.

Pred „Njegovim domom“, tako so imenovali farani hišo, kjer je živel upokojenec, so se že gnetli razcapani, zakrpani ljudje. Tudi nekaj žensk je bilo v gruči. Govorili so med seboj, če so se poznali ali ne. Med odraslimi sta drgetala v mrazu dva otroka, na golo obuta v velike čevlje. Vsak las na glavi jima je stal pokonci, ustnice, lica, ušesa, vse to je bilo blede kot stena.

Tudi Golobov Ivan je pristopil k čakajočim. Tresel je z glavo tembolj, ker so ga gledali, kakor vsakega, ki je nanovo prišel. Silil je ljudem za hrbte, da bi jim čimprej prišel izpred oči.

Nekdo se je spomnil, da bi bilo lepše čakati v „Njegovem domu“ na hodniku. Odšli so v hišo. Nagnetli so se v ozki prostor, se prestopali in vsakemu, ki je prišel, v en glas kričali: „Zapri!“

Iz kuhinje, ki jo je od Brnkičevih sob ločil hodnik, je dišalo po ocvrtem mesu in pogačah.

Od časa do časa je odprl in zaprl vrata ter prekoračil hodnik Škafar. Bil je kmečki fant z oglatim, licemerskim obrazom, ki se je vedno držal „Njegovega doma“. Taki ljudje živijo od drobtin, ki padajo drugim od mize. Po navadi že v mladosti ne spadajo v tisti krog vaške mladine, ki raste, se ljubi in razvija tako, kakor ljubi bog hoče.

Škafar je stopil v Brnkičevo sobo. Brnkič je sedel za mizo. Pred seboj je imel papirje. Škafar je v hipu spremenil obraz, ko je stopil v sobo. Stal je pred Brnkičem mehak kakor blato.

„So vsi?“ je vprašal Brnkič.

„So.“

V sobo je vstopil kuhar. Bil je rdeč v obraz, njegov beli predpasnik je bil oškropljen z mastjo.

„Gospod, ali ne bi prej obedovali? Jed ne bo dobra, če bo stala.“

„Imaš pripravljeno?“ je dejal Brnkič, kot bi se ne mogel odločiti, če bi bilo res bolje prej obedovati ali pa prej deliti Antonov kruh.

„Tako bo na mizi.“

Gospod Brnkič je prej obedoval. Škafar je spet odprl vrata na hodnik. Kuhar je nosil jedi v Brnkičevo sobo. Vselej, ko je zaprl vrata za seboj, so ljudje pačili obraze, šegavo lovili z nosovi prijetne duhove, drug drugega suvali in se pošiljali k Brnkiču na kosilo.

Kosilo je trajalo dolgo, kajti Brnkič je moral zaradi slabega želodca dobro žvečiti hrano. Tako mu je svetoval zdravnik in tega se je Brnkič držal.

Ljudje so se prestopali, mlajši so se ščipali, oni pa, ki so stali pri ženskah, so se tiščali njih mehkih bokov. V gneči je bilo to prijetno. Golobov Ivan je bil med vsemi najstarejši. Stal je med zadnjimi. Kruh svetega Antona bo itak vsak dobil.

Brnkiča so le dočakali. Slovesno je stopil na hodnik, kakor bi stopil pred oltar. Lepo, gladko lice je sijalo in možu se je videlo, da je pravkar zaužil toplo hrano. Ljudje so utihnili. Brnkič je držal v rokah polo belega papirja. Gledal je vanjo in sukľjal zobotrebec iz enega kota ustnic v drugega. Potem je dvignil oči, vzel zobotrebec iz ust in dejal:

„Vsi tisti, ki so se podpisali Kološu in so nasprotovali nabavi novih zvonov, tisti ne bodo dobili kruha svetega Antona. Tu jih imam na papirju. Takoj naj odidejo!“

Med ljudmi je zavladal mučen mir. Nihče se ni zganil.

Borba zaradi zvonov se je vlekla že nekaj mesecev. Zanetil je prepir bogataš Kološa. Bil je prav iz iste vasi kakor Golobov Ivan. Po vsej fari je pobiral podpise tistih, ki niso marali novih izdatkov. Med temi podpisniki je bil tudi Ivan.

Ivan je odrevenel, ko je plebanuš izrekel te strašne besede. Kaj bo rekla Aga!

Plebanuš je čakal, da se bodo iztrebili tisti, ki imajo na vesti greh. Nobeden se ni mogel potuhiniti.

Visok mož, ki je gledal čez vse druge, je zamahnil z roko, kakor bi kruh svetega Antona ne bil vreden vseh teh komedij; nekaj je zabrundal in se obrnil proti vratom. Brnkiču se je nagubalo čelo.

„Kovač, videl sem te. Spet bova prišla skupaj,“ je dejal mirno, a grozeče.

Odšlo jih je tako še nekaj, Golobov Ivan pa je ostal. Kristus, kaj bo pa rekla Aga, če pride domov brez mesa! Sam ni vedel, kdaj so ga zrinili v vrsto. Bližal se je mizi, kjer je kuhar sekal meso in je Škafar delil kruh. Še preden je prišel Ivan k mizi, ga je Brnkič opazil.

„No, Ivan, kaj pa čakaš? Pojdi h Kološi prosit kruha, mi ga nimamo zate.“

Ivan je stresal z glavo, kakor bi tega ne hotel slišati. Škafar se je prisiljeno nasmehnil in pokazal vrsto umetnih zob. Ivan je gibal z debelimi ustnicami. Že je imel na jeziku, da bi rekel: „Aga mi je rekla naj podpišem.“

Toda Brnkič ga je prehitel: „Pojdi, pojdi, da pridejo drugi na vrsto.“

Ivan ni vedel, kako je hodil proti domu. Ta pot je bila težka. Ne vetra ne mraza ni čutil. Pred seboj je videl samo Ago, kako bo zagorela.

Age pa ni bilo doma. Ko je Ivan prispel, so se paglavci vrgli na cekar in mu ga strgali iz rok.

„Prazen je! Cekar je prazen! Kje imate kruh?“ so se drli.

Največji izmed otrok je prijel cekar in ga poveznil mlajšemu na glavo. Razlegel se je smeh in takoj nato se je vnel pretep.

Vse to je trpelo tako dolgo, dokler ni prišla Aga. Takrat je v hipu nastal mir. Kdor je mogel, se je potegnil pod posteljo ali pod mizo, drugi pa, ki tega niso mogli, so dobili po glavah. Aga je med svojim „vsakdanjim poslom“ zgle-dala cekar na tleh. Ivan je stresal z glavo.

„Kje imate meso?“ je vprašala strogo.

„Ga nisem dobil.“

„Zakaj ne?“ Aga je uprla roke v boke. Od postelje in mize so rinile glave.

„Nobeden ni dobil, ki je Kološi podpisal.“

Aga je umolknila. Gledala je očeta in ni rekla besede. Šele čez čas je prišla k sebi.

„Kaj je pa rekel? Pripovedujte vendar!“

„H Kološi me je poslal po kruh.“

Aga je nekaj premišljevala. Popravila si je z vajenim gibom robec na glavi. Ivanu je odleglo. Dobro bo.

„Pa pojdite h Kološi! Nekaj moramo jesti za božič.“

Ivan se je dvignil, pobral cekar, stresal z glavo in šel skozi vrata, ne da bi omahoval: „Seveda, nekaj moramo jesti za božič.“

Kološa je bil najbogatejši v vasi. Nobenemu bogatemu kmetu pa ni bilo ta-krat zadosti samo to, da je „najbogatejši,“ temveč se je ukvarjal tudi s politiko. To je bila trapasta mestna novost, ki je prišla na vas takrat, ko je v mestu že davno zastarela. Vsak veljak na vasi je „deloval v stranki“. Ker drugih strank v bukovniški fari ni bilo, je Kološa ustanovil svojo, ki je rovarila proti Brnkiču. V tem trenutku je Kološa postal brezverec in komunist. Bila je navada vseh plebanušev in kaplanov, da so krstili vsakega, ki ni pihal v njihov rog, za brezverca in komunista. S tem pa je silno zrastel Kološev ugled. Ko so ga celo na prižnici imenovali, ni hotel več govoriti s komur koli. Postal je v tistem hipu pravi javni delavec.

Kološa in Brnkič sta se prvič spoprijela prav zaradi zvonov. Kar koli je Brnkič začel, Kološeva stranka je morala nasprotovati. V politiki je treba biti dosleden. Tako so morali biti dosledni vsi tisti, ki jim je Kološa oral njive in posojal koruzo in krompir.

Eden izmed teh „doslednih“ v Kološevi stranki je bil tudi Golobov Ivan. On sam bi kljub temu ne podpisal, toda pri hiši je odločala Aga. Zato je moral pod-pisati. Zdaj pa ima Aga vraga!

Stopal je po Kološevem dvorišču, na katerem je bil sneg lepo zmetan na kupe. Dva velika psa sta ga na stopnicah nezaupljivo sprejela. Lajala nista, ker sta ga poznala.

Ivan ni šel v hlev kot po navadi, kajti posel, ki ga je opravljal, ni bil vsakdanji. Otrešel si je sneg s čevljev in stopil v priklet.

Eda, Kološeva žena, debela mlada ženska, je odprla kuhinjska vrata in pogledala, kdo je prišel. Obraz se ji je raztegnil v smeh.

„Kaj pa je, Ivan,“ je rekla s hripavim glasom.

„Kje je Naci? Z njim bi rad nekaj,“ je drobil Ivan, mahal s cekarjem in stresal z glavo.

„Kar v hlev pojdite,“ je rekla, se zasmejala in zaprla vrata.

V hlevu je bilo temno, da se ni moglo dobro razločiti, kaj sta delala hlapca pri senjaku. Kološa je stal sredi hleva, držal roke v žepih in se smehljaj malemu, smešnemu Ivanu.

„Po kruh svetega Antona sem šel k Brnkiču, pa ga nisem dobil.“

„Zakaj ne?“ je Kološa postal pozoren. Tudi hlapca sta nehala delati.

„Zavoljo tistih podpisov. Rekli so, da bi šel k tebi prosit kruha.“

Kološa in oba hlapca so prasnili v prisrčen smeh. Tudi Ivan se je smejal, ker so se smejali drugi. Kološa pa je navdala senca samozavesti in ponosa. Torej ima že močno stranko, da dela toliko preglavice Brnkiču.

„Ivan,“ se je zresnil Kološa. „Pojdite k mojemu mlinu. Mlinar naj vam da pet kilogramov gresnice,“ je rekel Kološa, poudarjajoč vsako besedo. V politiki se je naučil poudarjati besede.

Ivana je navdala blaženost kakor človeka, ki je po dolgem potu vendar prišel do cilja. Kaj bo rekla Aga, ko bo to slišala.

„Potem pa pojdite k Brnkiču, Ivan,“ je nadaljeval Kološa. „Povejte mu, da sem vam jaz dal iz svojega za božič. On ne daje siromakom svojega, temveč to, kar vsi nabereмо v cerkvi. Povejte mu to.“

Ivan si ni upal k mlinu, preden ni vprašal doma Age.

Aga se je sklanjala nad ognjiščem. Na močnih licih ji je igral plamen. Ko ji je oče povedal novico, se ji je raztegnil obraz.

„Dobro,“ je odločila. „Jutri pojdite k Brnkiču, jaz pa stopim zdaj v mlin.“

Tako se je zgodilo. Drugega jutra je Ivan spet v mrzlem vetru, ves zledenel tresel glavo proti Bukovnici.

To pot bo še opravil. Po zmrzlem snegu je capljaj mimo golih dreves. Bo že kako. Mraz je bil, velik mraz, gospoda se je bal, toda ko bo prišel domov . . . da, tedaj bo že dišalo po hiši, povsod bodo sledovi pšenične moke, v peči pa se bo pekel za božič kruh Svetega Antona.

Pomahal je s cekarjem. Droben in nebogljjen se je sredi širne planjave s skromno, toda prijetno mislijo v srcu izgubljal v daljavo. Za tako prav za prav čisto brezpomembno stvar med ljudmi . . .